

SPIELBERG ve Yapay Zekâ Filmi Üzerine

Abdül LAMA

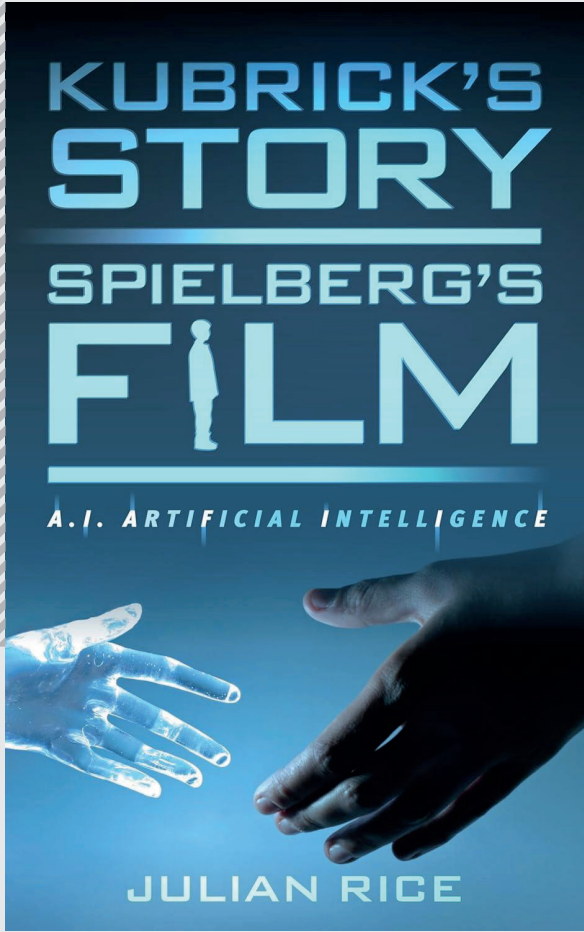
Tip Doktoru

Radyasyon Onkolojisi Uzmanı

Paşabahçe Devlet Hastanesi

Sinema Eleştirmeni

drabdullama@yahoo.com.tr

Spielberg ana akım sinemanın önemli yönetmenlerinden hatta en ikonik olanlarından. Filmlerinin bazıları üzerinde uzun uzun tartışmayı gerektirecek bir derinlik ihtiva etmese de çoğu aklımızdan kolay kolay çıkmaz.

Başlarda yaptığı “Mor Yıllar-Colour Purple” “E.T.-The Extra-Terrestrial” “Üçüncü Türden Yakınlaşmalar-Close Encounters of the Third Kind” gibileri çok kıymetlidir.

Yönetmen A.B.D. ulusunun “birileri ya da bir şeyler her an bize saldırabilir!” şeklindeki toplumsal hezeyanına iyi oynamış yönetmenlerden biri olduğu için ciddi olarak eleştirilebilir.

Bu dönemde yaptığı “Jaws” filmi sıradan sayılabilecek bir filmken belki de bu nedenle hasılat rekorları kırmıştır. Ama diğer taraftan uzağı iyi gören bir yönetmen ve yapımcıdır.

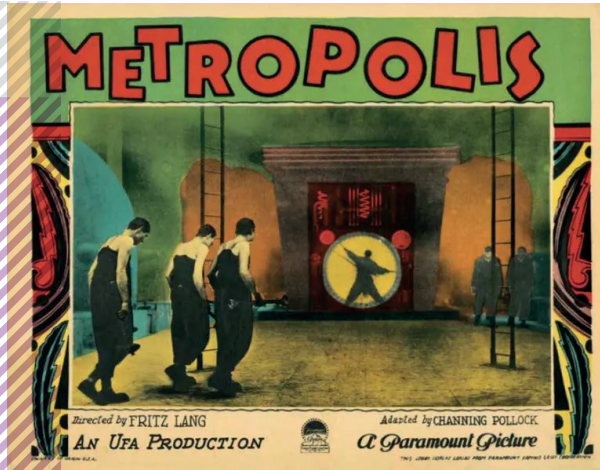
İşte Yapay Zekâ filmi aksiyonu Jurassic Park kadar yoğun olmasa da belki de çok uzağı oldukça erken gören ve buradaki önemli bir ahlaki problemi öne çıkaran önemli filmlerinden biridir. Aslında film Brian Aldiss’in bir bilim kurgu öyküsünden senaryolaştırılmıştır.

Proje önce Kubric'e sunulmuş ama kafasında bu filmin ana karakteri olan robot çocuğu bilgisayarla oluşturma fikri çıkmadığından ve teknolojiyi bu iş için yetersiz bulduğundan projeyi rafa kaldırmıştır. Kubrick ölünce projeyi Spielberg üstlenmiştir.

Julian Rice "Kubrick'in Hikayesinde, Spielberg'in Filmi: A.I. Yapay Zekâ" romanında, bir büyük sanatçının olağanüstü fikirlerini diğerinin ayırt edici vizyonu ile ifade eden entelektüel kaynakları ve sinematik süreçleri incelemiştir. Yapay zekâ kesinlikle dünyanın geleceği için endişesi olan bir Kubrick filmi ve merkezi karakterinin yabancılaşmasında hem Kubrick hem de bir o kadar Spielberg filmidir aslında. Bununla birlikte Spielberg'in yabancılaşmış karakterleri arkadaşlıklar yoluyla evrimleşirken, Kubrick'in kahramanları belirgin olarak yalnızdır.

Rice, bu konuda yazdığı bu kitabı ile yönetmenlerin farklı duyarlılıklarının nasıl hizalandığını ve nerede ayrıldıklarını araştırmaktadır.

Ama bu ikiliden önce bu filmin de gönderme yaptığı Metropolis ve Fritz Lang'dan da bahsetmek gerekiyor. Filmdeki bir kaçış sahnesi Metropolis'in bir sahnesine çok benzemektedir.

Bunun ötesinde film, modern şehirlerin zevk ve tüketimle dolu ışıklı ve cezbedici yönlerini ortaya koyarken diğer taraftan bu parlayan yüzeyin altında var olan eşitsizlik ve sosyal problemleri de vurgular.

Metropolis'in fütüristik evreni, kelimenin tam anlamıyla eşitsizlik üzerine kurulmuştur. Lang için, geleceğe ait bu manzara, sömürü, güç, hırs ve yolsuzluk ile eş anlamlıdır:

"Biliyorsunuz Metropolis fikri Ekim 1924'de New York'un gökdelenlerini ilk kez gördüğümde ortaya çıkmıştı. New York'da gezerken, onun çeşitli ve karmaşık, her biri körleşmiş sömürü için dayanılmaz bir istekle birbiriyle çarpışan ve daimi bir kaygı içinde yaşayan insanı güçlerin kavşağı olduğunu düşündüm. Bütün gün sokaklarda yürüdüm. Binalar, parlayan, çok hafif, lüks bir fonda yüzen dikey yelkenler gibi görünüyordu. Karanlık gökyüzünde askıda duruyor, göz kamaştırıyor, dikkat çekiyor ve hipnotize ediyorlardı. Geceleri, şehir tam anlamıyla yaşıyor izlenimi vermiyordu: o, illüzyonların yaşadığı ölçüde yaşıyordu. Bu izlenimler hakkında bir film yapmam gerektiğini biliyordum." diyor Fritz Lang.

Artificial Intelligence 29 Haziran 2001'de piyasaya çıktığında yeni bir ET filmi bekleyen Spielberg hayranları bunun yerine garip seks robotları, çok vahşi bir android soykırımı ve yönetmenin kariyerindeki en kasvetli çocukluk hikâyesiyle karşılaştılar. Bu hikâyede çocuk annesi tarafından terk ediliyor ve 2.000 yıl boyunca dünyayı dolaşmaya adeta lanetleniyor ve umutsuzca onun sevgisini kazanmaya çalışıyordu. Film dünya çapında 236 milyon dolar kazandı; bu, Spielberg'in yönettiği 19. en yüksek hasılat yapan film oldu.

Sibernetik ve organik canlıların birlikte paylaştığı bir dünya... Daha sonra pek çok filme ilham oluyordu diğer taraftan.

Yapay zekâlar yeni bir dünya düzeninin ya da dünyada yaşanacak büyük bir kaosun habercisi olabilir. Bu durum, bilim kurgu türündeki Terminatör, Robocop, Matrix, Ex Machina gibi birçok filme de konu olmuştur.

Alex Garland'ın 2014 yapımı bilimkurgu filmi Ex Machina, yapay zekânın duygusal boyutun ötesinde cinsel boyutunu da mümkün olabileceği bir teorinin önünü açmıştır.

Filmde, insanın duygusallığı ve cinselliğinin, bir makinadan bile etkilenebilecek basitliği ve aynı zamanda karmaşıklığı ve de zayıflığı, kendi yarattığı ancak kendinden daha az zeki olana karşı zaafı, bir nevi yenilgisini özetleyen

bir durum göz önüne serilmişti. Cinsel hassasiyet verilmiş ama üremesi mümkün olmayan robotlar... Belki de kaynakların hızla tükendiği bir geleceğe doğru giderken azaltılmış ve kontrol altına alınmış bir insanlık hedefi söz konusudur.

Filmin konusuna gelince:

David; yapay zekâ üreten bir firmada çalışan mühendislerden birinin oğlu Martin ölümcül bir hastalığa yakalanıp dondurulduğunda, onu üreten bilim insanı tarafından odağı olan aileye evlâtlık olarak verilir. Programındaki yazılımla David, ailesine, özellikle annesi Monica'ya kolsuz bir sevgiyle bağlanır. Monica ilk başlarda David'den rahatsız olur, ancak sonunda ona ısınır ve damgalama protokolünü etkinleştirerek David'e karşı kalıcı çocuksu bir sevgi beslemesine neden olur. David, Monica'nın kendisine karşı aynı sevgiyi ifade etmesini ister. Ayrıca Martin'in robot oyuncak ayısı Teddy ile arkadaş olur. Teddy basit bir oyuncaktan ötedir. O da bir robot oyuncaktır. Ama zaman zaman bilgece hareket eder tavsiyeleri basit ama akıllıcadır. Martin beklenmedik bir şekilde iyileşir ve eve getirilir. Martin yapay zekâ olan ve gerçek bir insana benzeyen robot David'i içten içe kıskanmaya ve varlığından rahatsız olmaya başlar.

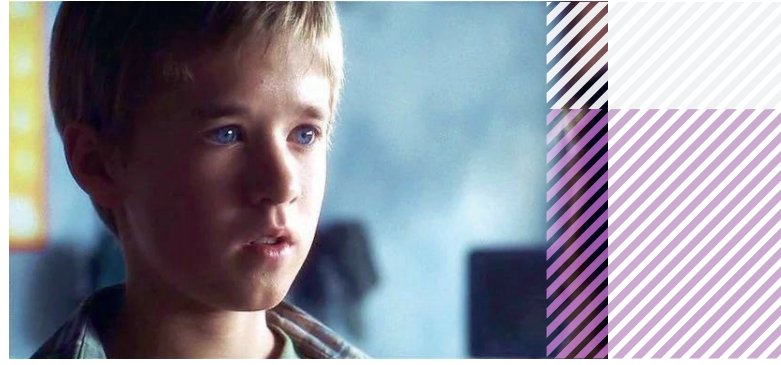

David, sadece bir sevgi objesi değildir; o aynı zamanda kıskanabilen, öfkeyle intikam alabilecek insan yapımı bir organizma, yani tam bir robot-insandır. Bu nedenle peşine düştüğü anne olgusu bir arzu kaynağı olarak alışılan bir anne olduğu kadar bir saplantı ya da bir programlanmadır. Hangisi asıl sebep tartışmaya en açık nokta belki de bu filmde burada yatmaktadır. Zaman geçtikçe manipülasyon yapmaya ve klasik bir homo sapiens olarak tuzaklar kurmaya yatkın Martin kendi ailesi ile David arasında sorunlar yaşatır. Bir havuz partisinde, Martin'in arkadaşlarından biri David'i bıçakla dürtünce, kendini koruma programı tetiklenir. Sonuçta ailenin esas çocuğunu kıskanır ve onun hayatını tehlikeye atacak davranışlar sergiler. Bunun üzerine aile, David'i bir ormana terk eder.

Martin boğulmaktan kurtarılır ve Henry, Monica'yı David'i yaratıcılarına yok edilmek üzere geri vermeye ikna eder. Martin'in annesi Monica, çok sevdiği David'i üretildiği firmaya yok edilmesi için geri götürür fakat yoldayken vazgeçer ve David'i bir ormana bırakıp kaçar. David bir makineden daha fazlası yani gerçek bir insan olma ve annesinin sevgisini yeniden kazanma amacıyla yola düşer. Yolda karşısına çıkan ve cinayetle suçlanan Gigolo Joe (ki o da bir mechadır) ile bu sorunun cevabını aramaya başlar.

David, tek arkadaşı Teddy ile "Pinokyo'nun Maceraları"ndan hatırladığı mavi periyi bulmak için Rouge Şehri'ne doğru yola çıkarlar. Mavi perinin kendisini gerçek bir erkek çocuğa dönüştürerek, Monica'nın onu seveceğini ve yeniden eve götüreceğini düşünmektedir.

David ve Teddy, adeta bir bir et fuarı olan ve mechaların vahşice parçalandığı insanlar için yapılmış bir eğlence yerinde görevlilerce yakalanırlar. David neredeyse yok edilmek üzereyken hayatı için yalvarır. David'in gerçekçi doğasına aldanan seyirciler onun gerçek bir insan olduğunu zannederek isyan eder ve Et fuarı yetkililerini cinayet işlemeye çalışmakla suçlandıktan sonra Gigolo Joe ile birlikte kaçmasına

izin verirler. Joe ve David, "Dr. Bilen" adlı bir holografik cevaplama motorunun verdiği bilgi sonucu, onları Manhattan'ın kalıntıları içindeki Rockefeller Center'ın tepesine yönlendirir. Aslında bu yönlendirme çok daha öncesinde David'i yapan bilim adamlarınca kurgulanarak onun atölyeye dönmesini sağlamak için önceden programlanmıştır. David, bir Mavi Peri'nin kendisine yardım etme gücüne sahip olduğunu öne sürer. Orada David, kendisi ile aynı kopya Mecha'lar ile karşılaşır ve özel olmadığına inandığı bir kopyasını yok eder. David daha sonra insan Mecha'nın yaratıcısı olan Profesör Allen Hobby ile tanışır. Profesör, heyecanla David'i kendisini test edeceğini ve diğer çalışanlarla tanıştıracaklarını söyleyip yanından ayrılır. David, Profesör Hobby'nin ölen oğlu ve isminin imajı olduğunu ve David'in birçok kopyasının Darlene adındaki bayan versiyonlarında birlikte üretildiğini görür. Kaybettiği bireysellik duygusuyla cesareti kırılan David, bir gökdelenden okyanusa kendini bırakır su altındayken mavi peri'ye benzeyen bir figür görür, tam o sırada Joe onu amfibikopter ile kurtarır. David, Joe'ya sualtında Mavi Peri'yi gördüğünü ve ona doğru gitmek istediğini söyler. Joe, yetkililer tarafından elektromıknatıs kullanarak yakalanır. Ancak son anda amfibikopter'i su altında kalmaya ayarlar. David ve Teddy, amfibikopter'i Coney Adası'nda heykeli bulunan mavi periye götürürler. Heykelin yanına geldiklerinde ipi kopan Dönme dolap, amfibikopter aracının üstüne düşer ve Teddy ile David sıkışıp kalırlar. Karşısında gördüğü heykelin (mavi perinin) gerçek olduğuna inanan David, okyanus donup iç güç kaynağı boşalincaya kadar arzusunu tekrarlar-

yarak ondan kendisini gerçek bir çocuğa dönüştürmesini ister.

Aradan iki bin yıl geçer. İnsanların soyu tükenmiş ve Manhattan buzulun altına gömülmüştür. Artık gelişmiş mecha'lar akıllı-silikon tabanlı bir forma dönüşmüştür. Böyle bir grup gelişmiş mecha insanlık hakkında bilgi edinmeye başlamıştır. David ve Teddy'yi bulurlar ve yaşayan insanları bilen mechalar olduklarını anlarlar. David'i tekrar çalıştırır ve David Mavi Peri heykeline dokunduğunda heykel çöker. Gelişmiş Mechalar, David'in anılarını indirdikten ve yaşadıklarını kavradıktan sonra, bu anılarını Swinton evini yeniden inşa etmek için kullanırlar ve mavi peri'nin interaktif bir görüntüsüyle David'e kendisini insan yapmanın imkânsız olduğunu açıklarlar. Bununla birlikte, David'in ısrarı üzerine, bilimsel bilgilerini Monica'yı Teddy'nin cebinde sakladığı saç telinden genetik materyal aracılığıyla yeniden yaratmak için kullanırlar. Mechalar'dan birisi, David'i klonun (canlanan Monica'nın) yalnızca bir gün yaşayabileceği ve sürecin tekrar edilemeyeceği ko-

nusunda uyarır. Ertesi sabah David, Monica ile bir araya gelir. David, annesi Monica ve Teddy birlikte hayatının en mutlu gününü geçirir.

Akşam olunca Monica son kez uykuya daldıktan önce David'e onu her zaman seveceğini söyler. David de gözlerini kapatıp uykuya dalar ve "rüyaların doğduğu yere" gider. Teddy yatağa tırmanır ve David ve Monica'yı birlikte uyurken izler.

Film böyle biter özetle umudu elden bırakmayarak ve bize bazı sorular bırakarak:

Gelecekte yapay zekâlarla üretilen şeylerle birlikte yaşadığımızda onların hakları da korunacak mıdır?

Onlar için yasalar nasıl işleyecektir?

Belki de insanlığın asıl korkusu şu iki soruda saklıdır:

Yapay zekaya ne kadar izin verilecektir?

Yapay zekalar kontrolü ele geçirebilir mi?

